

"PROLETAREC"
JE DELAVSKI
LIST ZA
misleče čitatelje.

PROLETAREC

OFFICIAL ORGAN JUGOSLAV FEDERATION, S. P.

GLASILO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE

DRUGI
NAJSTAREJŠI
jugoslovanski
socialistični list.

NO.—ST. 1207.

Entered as second-class matter December 6, 1907, at the post office
at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3d, 1879.

CHICAGO, ILL., 30. OKTOBRA, (OCTOBER 30.), 1930.

Published weekly at
3638 W. 26th St.

LETO—VOL. XXV

SISTEM TATVIN,

KRIVIC IN MIZERIJE

*Delavci, 4. novembra imate priliko.
da glasujete za svoje interese*

Kapitalistični stranki trošita milijone dolarjev, da zopet zavedeta volilce. Njuni kandidati sipljejo obljuhe, kot običajno, kajti ako bi priznali komu služijo in v kakšne namene, bi se dela vstvo brez pomisljanja obrnilo od njih. Toda kar vam kandidati obeh strank korupcije ne povedo in ne priznajo, vam pričajo izkušnje. Oklenite se v prid sebe in svojih družin svoje stranke.

LETOS JE BILO izplačanih sto šestintrideset milijonov dolarjev VEĆ dividend, kakor v enaki dobi lansko leto. Prosperiteta je torej sijajna za one, ki vladajo po zaslugu delavskega in kmečkega ljudstva to najbogatejšo deželo na svetu.

Pred dvema letoma je predsednik Hoover zatrjeval, da pomeni glas, ki je oddan zanj, stalno delo in pečenko v ponvi vsake družine. Milijone volilcev mu je verjelo. Danes nimajo ne stalnega dela in niti kruha zadosti. Kapitalisti so deležni vzlic depresiji večjih dividend, brezposelnim dajejo obljuhe in drobtine z gesto miločine.

Še pred nekaj meseci je Hoover zaeno z drugimi magnati zatrjeval, da je število brezposelnih le nekaj nad normalo. Danes priznava, da jih je 3,500,000. Resnično število je okrog pet milijonov. V števši njihove družine, je direktno prizadetih nad petnajst milijonov ljudi. Tisočere družine so že ob vse prihranke. Dale so svoje avte, glasovirje in sploh vse, kar se je dalo prodati, da je bilo za kruh. Zdaj ni več kje vzeti, dela še vedno nikjer, beda razbija po vratih.

Ob ogromnih zalogah živil domeva pomanjkanje

Dve sto tisoč družin je že v položaju, kateremu pravimo počasno umiranje od glada. Te številke in dokaze o njihovi resničnosti je navajal v nekem predavanju James Feisser, podpredsednik Ameriškega Rdečega križa. "Za te ljudi (tih dve sto tisoč družin) bi bilo bolje, če bi poginili v ognju, viharju ali kakki drugi katastrofi, namesto v počasnimi metodi, ki daje preveč solnca in premalo dežja," je dejal Feisser, kateremu se ne more očitati, da je socialist.

V velikih mestih prenočujejo v parkih, v zapuščenih kletih in hišah, pod trotoarji in kjerkoli morejo najti kak brlog tisoče brezposelnih delavcev. Kapitalistično časopisje se je te tedne mahoma omehčalo, postal je dobrotljivo in začelo s pomožnimi akcijami, katere ob enem pridno izrablja v svojo reklamo.

Cimbolj se več število brezposelnih, bolj priganjajo tiste, ki imajo delo. Gajraj za dva ali tri, je geslo izkoričevalcem. Plače so v mnogih obratih znižali že polovico. V oglasih v listih ponujajo službe s plačo \$20 na mesec, ali 20 do 30c na uro, in to izučenim delavcem, ki so prejemali dolar na uro in več. Hooverju so kapitalisti na konferenci oblubili, da delavcem ne bodo znižali plač, in unijski voditelji so ga zatem zagotovili, da delavci ne bodo zahtevali povisjanja. In ga res ne zahtevajo; boje se za delo, zato so stavke silno redke v teh časih. Kapitalisti dane besede niso držali. Mesto tega so si povečali dividende kar za \$136,000,000, katere so morali izčeti od nekod. Plačali so jih jim delavci, zaposleni in nezaposleni, vsaki na svoj način.

Pravljica o polnem loncu pod republikanci

V New Yorku, v Chicagu itd. stope pred "javnimi kuhanjami", pravijo jim "soup kitchens", procesije brezposelnih ter čakajo, da dobe malo juhe (ki je ne bi kapitalist niti poduhal), kos kruha in včasi celo malo porcijo kakega cenjenega ali napol pokvarjenega mesa, ki se ga da porabiti samo še za nahranjevanje bednih med najbednejšimi.

Milijone ameriških delavcev verjame že skozi desetletja, da pomeni zmaga republikanske stranke dobre čase, in zmaga demokratov slabše čase. Bile so industrialne križe ali panike pod republikanci in demokrati, kajti obe sta eno, in obe sta služabnici istega sistema.

Kakor leta 1928, tako sta obe stranki tudi v tej kampanji žoga, ki jo mečejo kapitalistični politiki semintja, da slepe volilce. Kapitalisti podpirajo ene kot druge. Vsak delavec, ki čita dnevno časopisje, je lahko seznanjen s tem dejstvom.

Obstoječi ekonomski red bazira na pravu tatvine, ki jo posedujoči razred izvaja v legalizirani obliki. Posledica je, da hoče tatove zgoraj posnemati tisoče in tisoče malič tatov in nižinah. Mnogi kradejo nelegalno, nekateri tatinški karteli se poslužujejo v svoji obrti razen podkupovanja in političnih zvez tudi umorov in drugih kriminalnih metod. Kapitalistična oblast obljubuje počiščenje—izganja zločince, a v resnicni ne preganja drugega kot brezposelne delavce, vagabunde, ki so bili prepošteni, da bi postali kriminalci, male tatiče in neorganizirane morilce, s katerimi polnijo ječe.

Prikličite si v spomin republikanske in demokratske obljuhe, ki ste jih bili deležni pred dvema letoma, in ozrite se okrog, da vidite, kaj so vam dali.

V vašo korist je, da glasujete za svojo stranko

Ali smo bili socialisti v pravem, ali nismo bili? Poudarjali smo, da kapitalisti niso potrošili v kampanji za Hooverja in Smitha ter druge svoje kandidate nad dvajset milijonov dolarjev zato, da bi služili VAM, nego NJIM. In jūm služijo, kar vam pričajo večje dividende ter postave, ki so njim v prilog. Investicija dvajsetih milijonov dolarjev se jim je dobro izplačala. Kaj imate vi od svojih PROČ VRŽENIH GLASOV?

(Nadaljevanje na 7. strani.)

NARODNOST TUKAJ NE DELA RAZLIKE

Brezposelnost ne vpraša po narodno: i ali veri. Na sliki je skupina, ki ima zatišje v odporni pod trotoarjem na Harrison Streetu v Chicagu. Amerikanec, Irec, Žid in Jugoslov iz Bosne si dele udobnosti tega brloga, v katerem tudi kuha svoj "mulligan stew", kadar dobe dovolj darov, da si kupijo hrane. Bilo bi idealno in veliko boljše za delavce, če bi bili tako solidarni tudi kadar so zaposleni, ne samo v stiski. Hujskanje enega zoper drugega je taktika bossov in delavcem v kvar.

Socialistična stranka pričakuje, da doseže velike volilne uspehe

Zivahna kampanja v New Yorku, Californiji, Wisconsinu in Pennsylvaniji. Socialistične liste v mnogih državah, v enih prvič od leta 1920.

Socialistična stranka v New Yorku ni imela od 1. 1920 še nobenkrat tako živahne kampanje kakor letos. Koncentrirala jo je posebno v štirih konгресnih okrajih, v katerih kandidira svoje najspodbujnejše člane. Njen governorski kandidat vodi skupno s kampanjskim uradom agitacijo v vseh državah. Stranka ima popolno listo kandidatov in računa, da bodo njeni glasovi posebno v okrajih, kjer ima močne postojanke, zelo narasli. Mnogi z gotovostjo sklepajo, da ima posebno v par okrajih veliko upanja na zmago. Ako bi imela vsaj oddaleč toliko kampanjskega fonda, kot ga imajo demokratje in republikanci, bi bila v stanju poslati v Washingtonsko zbornico par kongresnikov in število poslancev v legislaturo v Albany.

V Pensylvaniji je socialistični kandidat za govornika stari veteran James H. Maurer, ki je še vedno čil agitator. Stranka ima kandidate v vse državne urade, za zveznega senatorja in v okrajih. Repu-

blikanska stranka je razdrojena, ker se v nji bore za kontrolo, oziroma za politične urade dve skupini kapitalistov. Pensylvanija je na glasu, kakov Illinois, velikih kampanjskih fondov. Potrošiti v agitaciji za posameznega kapitalističnega kandidata milijon dolarjev ali več ni v teh dveh državah ničesar izrednega.

Vsi sledi večje število aktivnih sodelgov, ki se trudijo, da zgradi stranko znova. Illinois, ki je zapadno od Penne najjačja industrialna država, nima niti z daleka toliko organizacijo in kampanjo za socialistične kandidate, kakov npr. New York, Pennsylvania ali Wisconsin, a nedvomno bodo socialistični glasovi tudi tujih narasli.

Vsled zelo poostrene postave v Ohiu, ki manjšinskim strankam — ako nimajo za sabo močne organizacije, takoreč onemogoča dobiti zadostno število podpisov, bodo socialistični kandidati clevelandskega okraja na glasovnici pod oznako "Independent". Pri vsakem je treba napraviti križ. Njihova imena so označena v dopisu iz Clevelandu v tej številki.

V skoro vseh vzhodnih državah in mestih so socialisti mnogo aktivnejši in vzbujujo med delavstvom večje zanimanje kot pri prejšnjih volitvah. V Minnesoti socialistična stranka nima svojih kandidatov, pač pa Farmer-Labor party. Socialistična stranka bo na glasovnici s svojimi kandidati v Virginiji, Texasu in več drugih južnih državah.

Kampanja je težka; v enih krajih se sodruži še zdaj niso otreli malodušnosti, toda socialistična stranka je tukaj, med tem ko so one, ki so se ustavile, da jo nadomestijo, večinoma razpadle. Za njeno bodočnost ni bojazni.

LOV NA ŽENSKE V NEW YORKU

Pet milijonov dolarjev letno plačajo ženske v mestu New York "legalno delujočim" izsiljevcem.

V New Yorku, kjer je korupcija nekaj samoumevnega, so na eni poslednjih preiskav odkrili "nov način", ki donaša "politikom", policajem, advokatom in sodnikom kakih pet milijonov dolarjev postranskih dohodkov letno. Po izjavi preiskovalne komise je to eden najmočnejših "zločinskih kartelov" v New Yorku. Preži na dame in dekleta iz višjih krovov, nadalje na igralke in sploh na ženske, ki ne bi videle rade, da bi se v listih pralo njihove "grehe".

Operira takole: "Detektiv" izsledi, da ima ta in ta dama prijateljsko ali pa morda celo intimno razmerje s kakim moškim. Dobi vse podrobnosti, ki jih potem sporoča žrtvi. Plačaj, če ne, bo škandal! Morda je ženska imela le slučajen posmek, radi katerega je bila obdožena "nemoralnosti". Toda okolčine so neugodne. "Trust" bi spravil stvar v liste, vržen bi bil nanjo sum, sram bi bilo, pa rajše plača.

Drug način: Ženske izvabljajo na sestanke v hoteli. pride v sobo, kjer je kak moški. Vrata se zapro, zatem udere notri policija, ki "išče" nemoralnež. Oba aretira, "evidenca" je jasna. Stvar se lahko "potlači", če ženska plača. Ako se brani, jo peste s pomočjo magistratov (mestnih sodnikov), policajev in drugih članov kartela toliko časa, da se poda in odkupi. To je znan "raket", toda uradno je bil zdaj prvič odkrit.

PÓZABLJEN ČAK

Bivši bolgarski car Ferdinand, ki je tu na sliki, živi po vojni največ daleč stran od svoje "drage Bolarije", katero je pehal iz ene vojne v drugo ter vadil z imperialisti za usodo Balkana. Sedaj živi v Coburgu na Bavarskem. Bil je tudi v južni Ameriki. Živi sicer ugodno, vendar pravijo, da se dolgočasi, ker je bil navajen vladati. Kralj Bolarije je sedaj njegov sin Boris, ki se je prošli teden poročil s hčerjo italijanskega kralja.

Glasovi iz našega Gibanja

Mi agitiramo radi programa

Socialisti imajo program, ki določa preuredbo ekonomsko uredbo, da bo služila potrebi ljudstvu, ne pa profitu kapitalistov. Socializem znači sistem, v katerem bo kruh in delo vsakemu garantirano. Živil, obleke in vseh drugih dobrin je v izobilju za vse. Pod kapitalizmom morajo milijoni trpeti pomanjkanje.

Tak sistem je blaznost. V tej deželi ga vzdržujejo privatni interesi s posmočjo republikanske in demokratske stranke. Političarji oba so zavedni ali pa nezavedni služabniki kapitalizma. Pehajo se v agitaciji zanj vsled nade, da dobe politične službe, ali da si jih ohranijo, če jih že imajo. Nihče agitatorjev republikanske ali demokratske stranke, ki spada k njunim oficijskim mašinam, ne MORE in NIMA namena koristiti ljudstvu, nego sebi.

Med socialističnimi agitatorji na eni strani in med republikanskimi ter demokraskimi na drugi je nepremostljiva razlika. Prvi delajo za ideal, drugi za ugled, denar, da si ohranijo korito, ali pa da se preriijo k njemu. Mešajo se med ljudstvo zato, ker potrebujejo glasove. Nastopajo sladko—morajo zavajati, ker politička kapitalističnih strank ne more biti drugačna.

V torek 4. nov. bodo volitve. Vsakdo, ki se zaveda, da je delavec, ki ima le malo samospoštovanja in ljubi svojo družino, ki mu je za bodočnost svojih otrok, bo glasoval za socialistično stranko in s tem proti krivicam, katere ga tlačijo v sedanji uredbi.

Konferenca JSZ za vzhodni Ohio bo 28. decembra

Po nalogu prejšnje konference se je odbor posvetoval glede datumata prihodnjega zborovanja in določil v ta namen nedeljo 28. decembra. Prejšnja konferenca je sicer sklenila, da naj se prihodnje zborovanje vrši enkrat januarja, toda to je bil v danih okoliščinah najprikladnejši datum.

Konferenca klubov JSZ in društva Prosvetne matic se torej vrši v nedeljo 28. decembra v društvenem domu na Boydsville (Bridgeport, O.). Prične se ob 10. dopoldne.

Klubi in društva, izvolute zastopnike čimprej in razpravljalce o delu, ki ga vrši ta organizacija.

Nihče ne more več ugovarjati, da je delavska organizacija potrebna. Nihče ne more več zatrjevati, da smo deležni prosprijeti, ali da pomeni glasovanje za republikansko ter demokratsko stranko stalno delo in dobre plače. To je en problem, o katerem bomo razpravljali na prihodnji konferenci.

Druži je vprašanje organizacije premogarjev. Nadalje bo važen predmet razprave naša akcija, da si zgradimo organizacijo, ki bo v stanju postaviti pri prihodnjih volitvah v tem okraju socialistični tiket.

To je nekaj problemov, druge pa so naši tiski, akcija za Prosvetno matico, razpečavanje naše literature, splošna agitacija itd.

Sodruži in somišljeniki, zanimo s pripravami že zdaj,

da bo prihodnja konferenca v svoji agilnosti ter živahnosti prekašala vse prejšnje. Klubi in društva, ki na prošlih niso bila zastopana, naj gotovo posljejo deležne na prihodnje zborovanje.

Joseph Snay, tajnik.

Apel milwuškim volilcem

Jako priljubljena navada je, da delavci radi tårnamo o slabih časih, kolnemo Hooverjevo in druge prospektite ter v nezdružljivosti resigniramo čakamo boljših časov. Toda ne piške nam ne bodo kar same prilete na mizo. Današnji sistem je tak, da si mora delavstvo vsako izboljšanje svojega stanja samo priboriti.

Fr. Puncer.

Desetletnica slov. zadružne prodajalne v Waukeganu

Waukegan, Ill. — V nedeljo 19. okt. je imela v veliki dvorani Slov. nar. domu slavnost desetletnice slovenske zadružne prodajalne, ki posluje v Waukeganu—North Chicagu. Celi smo razne govorilci, ki so pojasnili zgodovino, težkoće in uspehe kooperativne, in tudi razne muzikalne ter pevske točke.

Program je otvoril hrvatski tamburaški zbor, ki je igral ameriško in delavsko himno. Temu je sledil predsednik zadruge Jack Meseč s pozdravnim govorom. On je tudi vodil program.

Vinko Pink ter Helei Jereb sta zapela v duetu nekaj narodnih pesmi in za boljši efekt sta bila v narodni nosi. Pozneje sta nastopila še ekstratni skupi s petjem v plesni točki (valček). Občinstvo sta v vseh nastopih ugajala.

Paul Sifler je igral na glasoviru "Morje Adrijansko" z velikim uspehom.

O postanku, oziroma o iniciativi za ustanovitev zadruge je govorila Anna Mahnich, predsednica društva št.

Skupina sodrugov in sodružic, ki širijo kampanjsko literaturo

Na tej sliki je skupina sodrugov in sodružic, ki širijo v 7. kongresnem okraju v Chicagu vsako nedeljo in ob večerih socialistično kampanjsko literaturo. Nosijo jo po hišah, na telefonske drogove pa razobešajo socialistične plakate. Ako bi se toliko agitiralo po vsem Chicagu, bi socialistični glasovi dne 4. novembra narasli tako kakor želimo, ob enem bi to značilo tudi pojačanje naše stranke v tej državi.

119 SNPJ., katero je začelo pred desetimi leti s to akcijo.

Fr. Velkovrh, prvi začasnici predsednik zadruge, je imel vzdobjeden govor, kajti če so bile premagane začetne težkoće, ni varoka, čemu ne bi zadruga napredovala in premagala ovire tudi v bodoče.

Mlad Robert Zakovsek je izvabljal lepe akorde iz novih harmonikon, s katerimi je med Slovenciv prvič nastopil. Upoštevajoč njegova leta, je dober muzikant.

Frank Nagode, član nadzorništva zadruge, je imel obšireni govor o zgodovini zadruge.

Zatem je sledila muzikalna točka, v kateri sta igrala Jack Nagode na harmoniku in Mr. Hanlet na banjo. Morala sta ponavljati, kakor tudi ostali v raznih točkah.

Anton Celarc ml., predsednik Slov. nar. domu, je imel pozdravni govor v augieščini. Sledil mu je zopet tamboški zbor, ki je zaigral venesilovske narodne pesmi in potem po drugih skladb, med njimi "Poet and peasant". Poslovodja Math Ogrin je podal v svojem dobro zasnovanem govoru občinstvu nekaj pojmov o poslovanju zadruge in trgovskih zadrug, po katerih se mora trgovina, bila taka ali taka ravnat, če noče utoniti.

Sledila je zopet muzikalna točka, v kateri so igrali J. Mahnich ml. na piano, M. Mihevc na banjo in Valentine na saksofo.

Nato je bil predstavljen Fr. Zaitz, urednič Proletarca, ki je podal nekaj splošnih slik zadružništva, nekaj odломkov iz zgodovine zadružništva med Slovenciv Ameriki ter okoliščine, ki so dovedle do neuspehov ter v zaključnem delu naglašal, da je zadružništvo za delavstvo važno podajoče, ker si z njim gradi svojo gospodarsko moč. Za uspeh zadruge pa je potrebno sposobno vodstvo in zadružna misel med ljudstvom. Zadružniški se morajo zavedati pomene kooperacije, kajti le, če priznajo način, ali bolje, vse narobe in da je odpočno edino v socializmu.

Njegov nasprotnik je mlad odvetnik republikanec Laughlin. V koliko je on zmožen zastopati delavce, dokazuje že, da je republikanec, in kot tak se ne napravil vladajočim slojem posebne škode. Vrhutev imamo v legislaturi avokatov že itak preveč. Mi potrebujemo moža naše vrste in naših teženj, zato je naša dolžnost, da dne 4. nov. vsi glasujemo zanj in za vse ostale socialistične.

V zadnji točki sta igrali Nagode in Hanlet na harmoniku in banjo, kar je predsednik slavnosti J. Mesec zaključil spored z apelom, da naselje deluje za prospeh svoje zadruge naprej, da bo svojo dvajsetletnico praznovala kot mogočen gospodarski zavod. — **Poročevalci.**

Pridrigujemo, kaj vse bodo Slovenci dosegli. Mnogi npr. bi radi dosegli delo. Republikanska stranka je največ kriva, da je toliko brezposelnih, in kriva je danes, ker delavcem le obljubuje kapitalistom pa omogoča večje dividende.

V nedeljo bo seja kluba št. 49 JSZ v čitalnici SDD. Prične se ob 10. dop. Zvezec vprizori "Jadran" operete "Baron Ravbar". V torek 4. nov. so volitve. Socialistični kandidati so pod rubriko Independent. Delovne njihove imena in jih zaznamuje, da bo vaj glas štet zanje.

Na Thanksgiving day bo koncert "Zarje" (odsek kluba št. 27) v Slov. nar. domu na St. Clair Ave. Ker so oni nas posetili, je naša dolžnost, da jim obisk vrnemo.

Dne 30. nov. bo koncert godbe "Bled". To so tudi naši prijatelji.

Tajnik našega kluba Louis Zgonik je bil godbe "Bled". Tudi na njihovi priredbi se vidimo. **Frank Barbic.**

To in ono

Collinwood, O. — Stojimo pred važnimi problemi: brezposelnost, volitve, organiziranje delavstva v socijalnem stranki, boji z nasprotniki itd. To pisanje še pred prireditvijo kluba št. 49, aranžirana na 26. okt. v Slov. domu. Kak je bil uspeh, poročamo prihodnjic. Dela da dosti. V klubu nas je malo, ki bi mogli nastopati v raznih sporedih. Treba je iskati pomoči in sodelovanja drugje. Kdor ne dostikrat nastopil v oklici, rad pride, tisti pa, ki so imeli že mnogo takih sodelovanj, se včasi branijo — "ker sem že tolkokrat!" Vseeno so mnogi voljni pomagati. Hvaležni smo jim. Kara pride slovenska dekle. Če je kak taka, da lahko store na odru, ne odrečeo. Mnoge rojene Slovence so večje našega jezika v izgovorjavi kakor da so se ga učile v starokraski šoli.

Program je otvoril hrvatski tamburaški zbor, ki je igral ameriško in delavsko himno. Temu je sledil predsednik zadruge Jack Meseč s pozdravnim govorom. On je tudi vodil program.

Ce se bi naši pionirji s početka držali socialistične propagande in organizacije, to je, da bi vtrajali pri nji, bi danes naloga ne bila tako težka.

Skupino bi posedovali kulturna društva, bodisi v Clevelandu ali drugod. Naši delavski domovi bi bili res delavstva, rad pride, tisti pa, ki so imeli že mnogo takih sodelovanj, se včasi branijo — "ker sem že tolkokrat!" Vseeno so mnogi voljni pomagati. Hvaležni smo jim. Kara pride slovenska dekle.

Socialistična stranka ima program, kakršnega ljudstvo potrebuje. Zal, da je šibka in nima sredstev, ki bi ji omogočili prizetki številne shode, razpečati stotisoč komadov letakov, nimajo razširjenih listov in tu sploh nobenega, medtem ko imata republikanska in demokratska stranka na razpolago milijone in shode obdržujata vsak večer.

Na strani socialistične stranke je le poštenje in tresež razum.

Ce se, da kažidira za govoritelje, tudi znani zdravnik "kosje žele" dr. Brinkley. Oblast mu je predvsem izvrsavati zdravničko praks. Eden predmetov, ki je v prvih vrtih naprednega gibanja v naseljini se je razvijala, napredovala na društvenem polju.

Arma, Kana. — Socialistična stranka v Kansusu ima kandidate v državnih uradih in za zveznega senatorja. H. M. Perkins iz Kansusa City je socialistični kandidat za senatorja proti znamenju Henry J. Allenu, ki je skoti famozno industrialno sodišče.

Socialistična stranka ima program, kakršnega ljudstvo potrebuje. Zal, da je šibka in nima sredstev, ki bi ji omogočili prizetki številne shode, razpečati stotisoč komadov letakov, nimajo razširjenih listov in tu sploh nobenega, medtem ko imata republikanska in demokratska stranka na razpolago milijone in shode obdržujata vsak večer.

Na strani socialistične stranke je le poštenje in tresež razum.

Ce se, da kažidira za govoritelje, tudi znani zdravnik "kosje žele" dr. Brinkley. Oblast mu je predvsem izvrsavati zdravničko praks.

Eden predmetov, ki je v prvih vrtih naprednega gibanja v naseljini se je razvijala, napredovala na društvenem polju.

S krasnimi, izbranimi sporedi je nastopal Naprej vsa leta, toda program te prireditev ob prekašal v letotih v bogastvu vse poješnj. Ne samo, da je Naprej sam posvetil te prireditvi vse svoje moči in se privrjal način, da bo moral napisati na glasovnic, ga bo moral napisati na glasovnic. Delavstvu se izdaja kot nekakšen "radikalce", ki je proti mašini, ki je izvršil naseljini tako večno in koristno delo.

S krasnimi, izbranimi sporedi je nastopal Naprej vsa leta, toda program te prireditev ob prekašal v letotih v bogastvu vse poješnj. Ne samo, da je Naprej sam posvetil te prireditvi vse svoje moči in se privrjal način, da bo moral napisati na glasovnic, ga bo moral napisati na glasovnic. Delavstvu se izdaja kot nekakšen "radikalce", ki je proti mašini, ki je izvršil naseljini tako večno in koristno delo.

S krasnimi, izbranimi sporedi je nastopal Naprej vsa leta, toda program te prireditev ob prekašal v letotih v bogastvu vse poješnj. Ne samo, da je Naprej sam posvetil te prireditvi vse svoje moči in se privrjal način, da bo moral napisati na glasovnic, ga bo moral napisati na glasovnic. Delavstvu se izdaja kot nekakšen "radikalce", ki je proti mašini, ki je izvršil naseljini tako večno in koristno delo.

S krasnimi, izbranimi sporedi je nastopal Naprej vsa leta, toda program te prireditev ob prekašal v letotih v bogastvu vse poješnj. Ne samo, da je Naprej sam posvetil te prireditvi vse svoje moči in se privrjal način, da bo moral napisati na glasovnic, ga bo moral napisati na glasovnic. Delavstvu se izdaja kot nekakšen "radikalce", ki je proti mašini, ki je izvršil naseljini tako večno in koristno delo.

S krasnimi, izbranimi sporedi je nastopal Naprej vsa leta, toda program te prireditev ob prekašal v letotih v bogastvu vse poješnj. Ne samo, da je Naprej sam posvetil te prireditvi vse svoje moči in se privrjal način, da bo moral napisati na glasovnic, ga bo moral napisati na glasovnic. Delavstvu se izdaja kot nekakšen "radikalce", ki je proti mašini, ki je izvršil naseljini tako večno in koristno delo.

S krasnimi, izbranimi sporedi je nastopal Naprej vsa leta, toda program te prireditev ob prekašal v letotih v bogastvu vse poješnj. Ne samo, da je Naprej sam posvetil te prireditvi vse svoje moči in se privrjal način, da bo moral napisati na glasovnic, ga bo moral napisati na glasovnic. Delavstvu se izdaja kot nekakšen "radikalce", ki je proti mašini, ki je izvršil naseljini tako večno in koristno delo.

S krasnimi, izbranimi sporedi je nastopal Naprej vsa leta, toda program te prireditev ob prekašal v letotih v bogastvu vse poješnj. Ne samo, da je Naprej sam posvetil te prireditvi vse svoje moči in se privrjal način, da bo moral napisati na glasovnic, ga bo moral napisati na glasovnic. Delavstvu se izdaja kot nekakšen "radikalce", ki je proti mašini, ki je izvršil naseljini tako večno in koristno delo.

S krasnimi, izbranimi sporedi je nastopal Naprej vsa leta, toda program te prireditev ob prekašal v letotih v bogastvu vse poješnj. Ne samo, da je Naprej sam posvetil te prireditvi vse svoje moči in se privrjal način, da bo moral napisati na glasovnic, ga bo moral napisati na glasovnic. Delavstvu se izdaja kot nekakšen "radikalce", ki je proti mašini, ki je izvršil naseljini tako večno in koristno delo.

S krasnimi, izbranimi sporedi je nastopal Naprej vsa leta, toda program te prireditev ob prekašal v letotih v bogastvu vse poješnj. Ne samo, da je Naprej sam posvetil te prireditvi vse svoje moči in se privrjal način, da bo moral napisati na glasovnic, ga bo moral napisati na glasovnic. Delavstvu se izdaja kot nekakšen "radikalce", ki je proti mašini, ki je izvršil naseljini tako večno in koristno delo.

PROLETAREC

List za interese delavskega ljudstva.

Izhaja vsak četrtek.
Izdaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba,
Chicago, Ill.

Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

NAROČNINA za Zedinjene države in Kanado za celo leto \$3.00; za pol leta \$1.75; za četr leta \$1.00.—
Inozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.Vsi rokopisi in oglasi morajo biti v našem uradu najpozneje do pondeljka popoldne za priobčitev
v številki tekočega teda.

PROLETAREC

Published every Thursday by the Jugoslav Workmen's Publishing Co., Inc.
Established 1906.Editor Frank Zaitz
Business Manager Charles PogorelecSUBSCRIPTION RATES:
United States and Canada, One Year \$3.00; Six Months \$1.75; Three Months \$1.00.—Foreign Countries, One Year \$3.50; Six Months \$2.00.

Address.

PROLETAREC

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.
Telephone: Rockwell 2864.

546

KDO BO ZMAGAL?

Kdo bo zmagal, Pinchot ali Hemphill v Penni, Lewis ali Mrs. McCormick v Illinoisu, governer Roosevelt ali Tuttle v New Yorku? To so vodilni kandidati republikanske in demokratske stranke. Imajo jih enako v Ohiu, v Indiani, Nebraski itd.

Tu in tam, npr. Norris v Nebraski, kandidira na listi republikanske ali demokratske stranke kak progresivec proti volji mašine. To ne spremeni resnice, da sta obe stranki kapitalistični, obe korumpirani in obe reakcionalni. V enem kot drugem slučaju zmagata posedujoči razred, in v enem kot drugem slučaju morajo izvoljeni kandidati službovali temu razredu. V nagrado si polnijo žepe s prigraftanim denarjem.

Razen republikanskih in demokratskih bodo na glasovnici v večini držav tudi socialistični kandidati. Glasovi, ki jih bodo dobili, so protestni glasovi proti razmeram kakršne so. In kadar bo teh protestnih glasov zadost, bodo razmere izpremenjene ljudstvu v prilog.

VENCI NA GROBU "NEZANEGA VOJAKA"

Kadar poseti to ali ono državo, ki je bila zapletena v vojno, kaka komisija, ali kadar je imenovan nov poslanik, ali će pridejo na obicej, kake potrošične organizacije, je običaj, da polože venec na grob "neznanega vojaka".

Angleška delavska vlada je predlagala svetu, da se bi ga opustilo iz razloga, ker je za vse narode bolje, da vojno čimprej pozabijo, in da se namesto vojnih spominov rajše lote z večjo iskrenostjo dejaj, ki jih bodo pripravile v mirnejše odnose na temelju kooperacije.

O predlogu so mnogo debatirali. Generali, admirali, militaristične organizacije kot je npr. tu Ameriška legija in podobne zveze v Evropi so protestirale. S tem je angleška vlada dosegla namen. Predložila je ljudski pozornosti na poljuden način, kaj vse služi militaristični propagandi, in čemu je bolje, da se čimveč tega, kar spominja na vojno, odpravi. Grobov neznanih vojakov ne bi bilo brez vojne. Čemu jih izrabljati v namenu, da se med ljudstvom, posebno med mladino, neti nov sentiment za novo vojno in s tem prilike za nove "neznane vojake", je vprašanje, o katerem se izplača razmišljati.

NOV ZLOČINSKI VAL

V New Yorku, Chicagu, Clevelandu, Detroitu, Philadelphiji in drugih mestih čistijo, oziroma izganjajo že mnogo let zločince. Vsak nov župan in vsak nov policijski načelnik obljubi počiščenje tako rekoče preko noči. Ali vzlič temu ostane vse po starem. V mnogih mestih je grafta toliko, da se je razvila nova "obrt" — preiskovanje grafta. Nekdo jemlje podkupnine ali si je organiziral novo "raketirstvo", da mu donaša stotisočake. Treba je komisije, da "škandal" preide. Tako imamo vsake sorte "raketirstvo" in graft, in istotako vse polno preiskav, kar je zopet ene vrste "raket", ki donaša članom preiskovalnih komisij, njihovim advokatom in všim klerkom lepe plače.

Zares, to je idealna dežela! Pozna se ji, da je bogata, pozna pa se tudi, da se kopuje v korupciji. Če in kadar bo ljudstvo hotelo, bo lahko spremenilo sistem v toliko, da bodo bogastva služila njemu, in tedaj odpadejo tudi komisije, ki preiskejujo graft.

REZERVNA ARMADA

Iz uradnih ugotovil je razvidno, da je v New Yorku 800,000 brezposelnih, v Detroitu 100,000, v Chicagu med 400,000 in 500,000. Povsod so številke velike in zdaj na zimo so tudi Hooverjevi preroči trajne prosperitete priznali, da je res precej brezposelnih.

Slika prosperitete v najbogatejšem ameriškem mestu

Na tej sliki je drobec armade brezposelnih v New Yorku, ki čaka kruha. V mestu, kamor se stekajo bogastva iz vse dežele, v mestu, ki je svetovno finančno središče, kjer je milijonarjev več kot kjerkoli drugje, čakajo take armade dan na dan v procesijah pred kuhinjam za brezposelne, da dobe malo hrani.

ne, katera jih za silo varuje, da ne poginejo v sled gladi. Ako ste za nadaljevanje takega sistema, glasujte 4. nov. za republikansko ali demokratsko stranko. Če ste proti, glasujte socialistično. Socialistična stranka ima svojo rubriko na glasovnici v skoro vseh državah. Oddajte svoj glas celotni socialistični listi.

DIKTATURA KORAKA . . .

Malo razgleda po Evropi

Ljubljana, 8. oktobra 1930.

Skorenj z ostromi diktature koraka po Evropi. Ponokod je že stopil na tilnik delavstva, ponokod pa se pripravlja na odločilni korak. Diktatura, kačna vlada že leta v Italiji stopa tudi v Avstrijo, stopa v Poljsko in hoče stopiti v Nemčijo — zavzeti hoče Evropo. To je zadnji krč izginjajočega družabnega reda, to je zadnje zatočišče kapitalističnega reda pred odločilnim bojem dveh tečajev, dveh svetov — delavskega in kapitalističnega. Zadnja oblika kapitalistične državne uprave je diktatura. In ta stopa zdaj v Evropo.

Dogodek v Trstu je razburil mnoge. Razburil je nekoliko (!) tudi jugoslovanske nacionaliste, ki so spet bruhali ogenj na Italijane na sploh, češ da so oni barbari. Te nacionalistično ščuvanje je nekaj najbolj nezmiselnega in najbolj barbarskega na svetu sploh.

Zakaj povsem zmotno je, grdiči italijanski narod. Potrebno je protestirati proti fašističnemu režimu kot sistemu, ki je odgovoren za vse ta dejanja. Treba je protestirati proti vsemu nasilju sicerne vlade sicerne države. In treba je imeti malo širši pogled kot samo do doma do Rima! Zakaj je vredno dati. Socialisti so imeli te dni na Dunaju zborovanje vseh svojih dunajskih zaupnikov, kjer je vodja obrambne zveze, dr. Julius Deutsch, poročal o teh nakanah režima. Sprejeli so predlog, da se po morebitni razpustitvi vsi člani obrambne zveze priključijo stranki in tvojemu rediteljski odsek stranke.

Avtstria. V Avstriji je bila lani velika državna kriza, ker so avstrijski fašisti, takozvani "hajmveri" (Narodna obramba), zahtevali, da se določbe do sedanje ustave glede pravic predsednika vlade izpremenijo, da se predsednik vlade da več pravice, ki naj se jih odtrga parlamentu.

To se pravi, zahtevali so okrnitev demokracije ter hoteli postaviti prvi temelj diktature. To je izzvalo velik protest levičarjev, predvsem socialistov, ki imajo v Avstriji precejšnjo moč. Za predsednika vlade pa so hoteli postaviti hajmveri svojega poveljnika. Kdo je zmagal? Kompromis: predsednik vlade je postal dunajski policijski direktor Schober, napol vojaška oseba. Diktature ni še bilo, toda prvi korak zanj je bil storjen. Letos je Schobrova vlada prejšnji meseec odstopila. Taj je minister vojske, Vaugoin, sestavil vlado, iz samih krščanskih socialistov s prelatom Seiplom na čelu; poleg tega pa sta prvič doslej prišla v vladu dva hajmverovska ministra in sicer Starhemberg, vodja Hajmvera, za notranjega ministra, ter minister Hueber, prav tako hajmverovec. V vladu sedita torej že dva avstrijski fašisti, poleg njiju sami ministri krščanske-socialne stran-

ke, ki je prava žlahta Hajmvera, načeljuje na vladu dosedajni minister vojske Vaugoin. Torej vlada, ki je uprav predstavniki avstrijskega fašizma, ki namerava uvesti v Avstrijo diktaturo. Lani je vlada pod pritiskom opozicionalcev moralna izgnati iz Avstrije glavnega voditelja avstrijskih fašistov majorja Pabsta (znan iz nemške državljanske vojne, ko je dal umor Karla Liebknechta in Rozo Luxemburgovo), zdaj pa je — pod pritiskom nove vlade seveda — deželno sodišče na Dunaju ustavilo postopanje proti njemu in Pabsta te dni pričakujemo, da se vrne v Avstrijo ter poseže v boj za osvojitev rdečega Dunaja s svojimi oboroženimi fašističnimi bandami. V Inomostu mu že pripravljajo svečan sprejem.

Socialisti imajo proti fašistom organizirano svojo organizacijo, tako zvani Schutzbund (obrambna zveza), ki je nasprotina fronta avstrijskemu hajmveru. Takoj po nastopu te nove vlade, v kateri je avstrijski fašistični vodja Starhemberg notranji minister, namerava vlada oz. notranji minister razpustiti to socialistično obrambo zvezo ter jo preposedati. Socialisti so imeli te dni na Dunaju zborovanje vseh svojih dunajskih zaupnikov, kjer je vodja obrambne zveze, dr. Julius Deutsch, poročal o teh nakanah režima. Sprejeli so predlog, da se po morebitni razpustitvi vsi člani obrambne zveze priključijo stranki in tvojemu rediteljski odsek stranke.

Vodja strankih rediteljev bo postal dr. Deutsch. Na zborovanju je znani soc. vodja Adler dejal, da je kar skoraj želeti, da vlada razpusti obrambno zvezo, da bo vsaj inozemstvo spoznalo, kaj se dogaja te mesec v Avstriji. Vlada seveda socialisteže preganja. Kar na Dunaju doslej sploh ni bilo mogoče, to se dogaja poslej: cenzura pleni delavske časopise. In nacionalisti hodijo po cestah ter napadajo socialistične delave; zadnje mesece je prišlo do mnogih spopadov med tema dvema taboroma in to ostro razpoloženje je zahtevalo že marsikrat řeke.

Da se avstrijski fašisti resno pripravljajo na državni udar, dokazujejo spet današnje vesti časopisov: V Gradcu je na shodu hajmverovcev izjavil štajerski vodja Pfeifer, da bodo zavzeli Dunaj s pohodom, ako ne pojde drugače, tako, kakor so zavzeli italijanski fašisti Rim! Spričo teh vesti, ki jih je napovedal tudi sam Starhemberg na tem istem shodu kot notranji minister, je vse Avstrija v pričakovanju, da bodo skušali avstrijski fašisti napraviti ta pohod na Dunaj še pred 9. novembrom, ko se vršijo napovedane volitve. Ta državni udar bi bil povsem mogoč, saj je vse vlada fašistična in torej

sednik republike vojskovodja iz velike svetovne vojne, maršal Hindenburg! Seveda pa pomeni pohod diktature v Nemčiji isto kot državljanška vojna. Zakaj v Nemčiji so močni socialisti in so močni komunisti. Najmočnejša stranka je socialistična, potem so fašisti in nato komunisti. Te tri velike skupine se gledajo kot skilavca očesa.

In tako približno je tudi v balkanskih državah . . .

Kaj sledi iz tega? Da se meščanske stranke vseh držav pripravljajo na uvedbo diktature, da nacionalistično-fašistične oborožene skupine raznih evropskih držav pripravljajo pohod na oblast, da misljijo uvesti nasilje in tako barbarstvo, kakršnega izvršuje italijanski fašistični režim že vsa zadnja leta. Iz tega sledi, da se plazi v Evropo strašilo diktature, ki je v nekaterih državah že na vlasti, drugod pa se pripravljajo z mečem in krvoj delavskih množic.

Ce zdaj s takega vidika pogledamo na tržaški primer barbarske eksekucije štirih Slovencev, si moramo biti v sveski, da je storil to fašistični režim, ki zatira vse opozicionalce, bodovali socialisti, bodovali narodne manjšine, da je storil to nasilje režim diktature, ki se plazi po vsej Evropi s svojimi krvavimi rökami. In ce protestiramo proti tržaškemu barbarstvu, potem moramo protestirati proti diktaturi kot zadnjemu sistemu vladanja kapitalistične družbe, proti fašizmu v Italiji in Avstriji, Poljski in Nemčiji in že marsikje drugod! Sleherini, ki ne protestira glasno ali vpliv poslancev in da bi fašistične grupe čim bolj močne izšle iz volitev. Zakaj spričo takega terorja se bodo opozicionalci volilici bali iti na volišče, tem bolj strnjeno pa bo koračala fašistična skupina, kar bo utrdilo Pilsudskega položaja in mu olajšalo namero, proglašati se za diktatorja ter odvzeti delavstvu pravice. Torej tudi tu polaga diktatura svoj krvavi skorenji nasilja na poljske delavskie množice.

In v Nemčiji? Adolf Hitler,

vodja nemških fašističnih oboroženih band, tako zvanih narodno socialističnih "delavcev" — kakor se imenujejo lažnivo — je postal ves pogumen spričo dogodkov v Avstriji in Poljski ter radi precejšnje svoje volivne zmage 14. sept. t. l. (so druga najmočnejša stranka v parlamentu), ter napoveduje prav tako izredne korake, ki jih bodo podvzeli za vladajoči vladnični fašisti. Prav te dni sta se dogovorila Hitler in Starhemberg, da se sestaneta prihodnje dni v Solnogradu, da se posvetujejo o taktiki za bližnje dni. Tega sestanka se bo poleg obeh voditeljev avstrijskih in nemških fašistov udeležil tudi sedanji avstrijski predsednik vlade, minister vojske Vaugoin! In svoje sklep bo do sporocili italijanskim fašistom. Kje je zdaj še kdo, ki bi mislil, da je fašizem samo italijanska zadeva in da je to dovolj nekak nacionalni protest Jugoslovjan radi nasilja nad primorskimi Slovenci? Borbo proti fašizmu vseh držav bo vodilo le mednarodno organizirano delavstvo, proti kateremu je naperjen pohod diktature.

A. B. C.

KARL MARX

Njegovo življenje in njegov nauk.

Spisal M. BEER.—Prevel C. ŠTUKELJ

(Nadaljevanje).

Marxova obsodba je uničoča, vendar moramo priznati, da se je Proudhon — kljub očividni nedostopnosti — pošteno in marljivo trudil, da pride takoj iz kapitalizma kot iz utopizma in iz dela načrt za gospodarski red, po katerem bi mogli ljudje, kot jih je on spoznal, živeti svobodno, delovno in praktično življenje. Naloga, ki si jo je stavil Proudhon, je bila ista, s katero se je pečal Marx: kritika politične ekonomije in sentimentalnega utopičnega socijalizma. To je osnovni ton, ki preveva skoro vsako poglavje Proudhonovega sistema. Primanjkovalo mu je le potrebne znanje in zgodovinske smisla, da bi bil kos svoji nalogi. Vsa njegova kritika obstoji bistveno le v pritoževanju, da se bogastvo in revščina kopičita nasprotno drug drugemu, in da se kažejo nasprotna v gospodarskih kategorijah: uporabna vrednost, menjalna vrednost, delitev dela, konkurenca, monopol, stroji, lastnina, zemljiška renta, daviči itd. Proudhonov specijalni problem je bil: "Delave neke dežele ustvarijo letno blaga recimo v vrednosti 20 milijard. Če pa si hočejo delave kot konsumenti zopet kupiti to blago, morajo plačati 25 milijard. Delave so torej ogoljufani za petino. To je strašno nasprotstvo." Proudhon vidi goljufijo oziroma tatvino v sferi izmenjave in ne v blagovnem proizvajaju in ne vpraša se, kako se more blago zamenjati za vrednost 25 milijard, ko pa delo ustvari le za 20 milijard vrednot? S čim naj se krije 5 milijard pribitka? Ostala protislovja, ki jih je poudaril, sicer niso nova, toda on jih duhovito obdeluje. Na primer: Bistvo menjalne vrednosti je delo, ki ustvarja bogastva; toda čim več bogastva proizvaja, tem manjša je njegova menjalna vrednost. Ali: delitev dela je po Smithu — eno najbolj učinkovitih sredstev za večanje bogastva, toda čim prej na predstev delitev dela, tem niže pada delavec, s tem da ga delitev dela izpreminja v brezdelni avtomati male delne operacije. Podobno velja za stroje.

Povlečimo na Poljsko. Tamkaj je maršal Pilsudski razpuštil sejm (parlament) ter razpisal volitve. Toda Pilsudski pravi, da se poljska ustava vse kakor mora izpreminjeti. Vzeti je treba pravice poslancev in sevrje v Avstriji ter poseže v boj za osvojitev rdečega Dunaja s svojimi oboroženimi fašističnimi bandami. V drugimi besedami. Pilsudski bi se rad oklical za diktatorja. In da bi mogoče to laže, hoče dobiti večje število glasov ob volitvah zase. Zato se je vrgel v vso silo na opozicionalce, pozapri krog poslancev (največ socialistov) v ustrezenem zaporedju. Poglejmo na Poljsko. Tamkaj je maršal Pilsudski razpuštil sejm (parlament) ter razpisal volitve. Toda Pilsudski pravi, da se poljska ustava vse kakor mora izpreminjeti. Vzeti je treba pravice poslancev in sevrje v Avstriji ter poseže v boj za osvojitev rdečega Dunaja s svojimi oboroženimi fašističnimi bandami. V drugimi besedami. Pilsudski bi se rad oklical za diktatorja. In da bi mogoče to laže, hoče dobiti večje število glasov ob volitvah zase. Zato se je vrgel

ALEKSANDER NEVEROV:

Taškent-kruha bogato mesto

(Ruska povest iz dne velike lakovete.)

Prevedel Ivan Vuk.

(Nadaljevanje.)

Majhen, zmečkan košček, od prahu umazan, je bil njegov.

Ni utegnil zasopstvo in že je gospa vrgla drug košček.

Miško je uprav vrglo z nepojmljivo silo.

— Serjoška, vzemi!

Toda krivonogi dečko z večjim trebuhom je bil hitrejši od vseh. Vrgel je Serjoško, da je padel naravnost na nos. Serjoška skoči; nicašer ne vidi. Zamahne z obema rokama, a udari mimo. A krivonogi deček v dolgi srajci se je oščetinil kakor bober in se postavil Miški po robu. Dva druga sta zakričala:

— Daj mu, Vanjka!

Miška si je popravil vrečo na ramah, dvignil kapo, ki mu je zlezla na oči.

— Daj!

— Misliš, da se te bojim?

— Daj, daj poskus!

Sedaj je gospa vrgla zopet košček.

In istočasno je vrgel nekdo iz okna vagona trdo zmečkan papir.

— Ah, vrag vzemi!

Miška bi se najrašči raztrgal na dva dela, A to je nemogoče. Skočil je za papirjem.

— Nekaj je vsekakor v njem!

Razvili je zavojček z trepetajočimi rokami, a v papirju so bili — cigaretni ogorki.

— Tfu, copernik, da bi te črvi!

Igra se je nadaljevala dolgo.

Zdaj je prevrgel Miška dva nasprotnika, zdaj zopet se je dvema dečkom posrečilo prevrniti Miško.

Priboril si je največ koščkov kruha in odleglo mu je.

Gotovo se najde še zopet fintikluška. Najmeče, če se ji ne zdi škoda. Samo da pride do Taškenta, da prinese kakih petnajst funтов zrnja za posev in nekaj kosov kruha.

Težke gospodarske misli so se mu podile po glavi.

Misel, da bo prihodnjem pomlad lahko sejal, je vzbudila v Miški prijetna čuvstva. Suh, gladno telo je objemala sladka utrujenost.

Serjoška si ni priboril niti koščka kruha.

Zgrabil je košček, a še tega mu je iztrgal krivonogi Vanjka z velikim trebuhom in mu z velikimi nohti opraskal obraz.

Sedal sta za postajo.

Miška je prešel nalovljene koščke in rekel:

— Pet! Tri meni, dva tebi.

Serjoška je hlastno pogolnil kruh. Glad se je oglasil še silnije.

— Miška, daj še nekoliko! Nisem se najdel.

— Za sedaj dovolj. Napiješ se vode in ležeš spat.

— Glej, ta košček še daj!

— Kateri?

— Ta... na kolenih ti leži.

Tudi Miška se ni najdel. Potipal je košček, ki ga je ukral mužiku.

— Vedno govorš daj in daj! A ti, kdaj mi boš ti vračal?

— Dal sem ti žebelj.

— Izžrebal sem ga.

Serjoška je utihnil.

Miška je vzel iz žepa prižrebani žebelj in mu ga je vrgel pod noge.

— Pojej ga, če nečeš moje družbe!

Dolgo sta oba molčala.

— Koliko koščkov mi dolguješ?

— Tri.

— Glej ga, glej!

— Koliko?

— Izračunaj! Medpotoma, ko sva počivala, sem ti dal en košček. Na postaji, ko sva se odpeljala, dva. Sedaj zopet dva koščka. Torej štiri. Nisem tak, da bi ti reknel več, kot je v resnicu bilo.

Serjoška je zaplakal.

— V črevih me zavija...

11.

Po noči je deževalo.

Preplavilo je ves prostor, kjer so bili mužiki in babe. Zakadila so se ognjišča, nekje so se jezno zmerjali. Nekdo je kričal v temi:

— Tam je krompir!

— Kje je krompir?

Cele čete so zbežale na postajo, zbežale pod vagone. Samo baba, ki je ostala na prostoru, je jezno zmerjala.

— Mikolaj, kam so te odvlekl hudiči?

Dolgo sta brodila Miška in Serjoška po lužah, spodikal se ob Jame. Prišla sta pozno na kolodvor. Sesti ni bilo kam. Stisnila sta se k steni na hodniku, sedla na tla. Serjoška je bolel trebuhi.

— Miška, "na stran" moram.

Wm. B. PUTZ

Cicero's { LEADING LARGEST OLDEST } Florist

Cvetlice in venci za vse slučaje.

5134 W. 25TH ST., CICERO, ILL. Tel.: Cicero 69. Na domu Cicero 2143.

Royal Bakery

SLOVENSKA UNIJSKA PEKARNA.

ANTON F. ZAGAR, lastnik.

1724 S Sheridan Rd., No. Chicago, Ill.

Tel. 5524.

Gospodinje, zahtevajte v trgovinah kruh iz naše pekarne.

V. uradu od 1 do 6. popoldne, v torek, četrtek in petek od 1. pop. do 8. zvečer.

Tel. LAWNDALE 4872.

V FRANCES WILLARD BOLNIŠNICI

od 9. do 10. dopoldan ob torkih, četrtekih in sobotah.

Vtisi iz Goriške

Piše Matt Petrovich

(Konec.)

Bivši Amerikanci.

Ob priliki ko sem obiskal majhno vas v hribih severno od Gorice, sem naletel na mnogo ljudi, katere sem poznal še v Clevelandu. Bili so to bivši Amerikanci, kateri so iz različnih vzrokov odšli po vojni nazaj v svoje rojstne kraje. V pogovorih z njimi sem spoznal, kako brjido se kesajo ker niso ostali v Ameriki. Tisto malo denarja, katerega so nekateri odnesli s seboj v starji kraj, so kmalu porabili. Navajeni malo boljšega in udobnejšega življenja v Ameriki, zdaj veliko hujše občutijo revščino in zatiranje kot pa oni, kateri so se tej mizeriji privadili že za časa vojne. Preklinajo uro in minutu, ko so se odločili za odhod v starji kraj. Kako radi bi se vrnili, ali vsaka možnost povratka v Ameriko je popolnoma izključena. Za nje so veljavne Dantejeve besede, katere so zapisane nad vrati njegovega "Inferno": "Opustite vse upanje, kateri tukaj vstopite."

Smilili so se mi tudi ljudje, starci očetje in matere, kateri imajo svoje sinove in hčere v Ameriki. Mnogi žive v največji bedi in pomanjkanju ter zmanj pričakujejo pisma, kaj se denarne pomoči, od svojih otrok. Neka starca ženica me je vprašala, ako poznam njenega sina in ako vem kje živi. Ko sem ji povedal, da ga poznam, se je začela jokati in me je prosila, naj grem do njega in naj ga pregovorim, da ji kaj pomaga. "Kako je bil dober, dokler je bil doma. Kako je bil priden in je skrbel za svoj dom in zame. Kako je vedar mogel tako pozabiti na svojo staro, zaušeno mater?"

Povedal sem jih, da se je sin oženil, da ima svojo družino, za katero mora skrbeli. Delo ima slab in zasluži bolj malo. A vsa tolažba ni nič pomagala. Ljudje v starem kraju misljijo, da smo v Ameriki vsi bogati in ne razumejo, da je boj za eksistenco tukaj ravno težak kakor drugod.

Vendor, kljub temu da slovenskim delavcem v Ameriki ne prestaja denarja, se mi zdi, da bi nekateri lahko malo bolj pomagali svojcem v starem kraju. Preprtičam sem, da ako bi s svojimi očmi videli to bedo in pomanjkanje, bi bili pripravljeni od ust pritrgrati si kako malenkost, da jim pomagajo. Ni treba, da bi bila ta pomoč ravno v denarju. Obleka bi jim vedno prav prišla, ker je tam precej draga. Stroški posiljanja malo obnošene obleke niso veliki in tam jim bo toliko zaledla kakor da bi bila nova.

Taka materialna pomoč je menda edina pomoč, kateri jim moremo dati v sedanjih razmerah. Lahko sklicujemo protestne shode, lahko sprejemamo rezolucije, v katerih obsojamo fašizem, njihova beda ne bo s tem prav nič olajšana.

Bodočnost.

Ko sem se pogovarjal z rojaki na Goriškem, pa naj bo v mestu ali s kmeti na deželi, sem dobil vtip, da so trdnopripravljeni, da današnje stanje nekaj začasnega, nekaj, kar ne more trajati dolgo. Uverjeni

v zadnjih dveh letih sem imel vedno sitnosti s svojim želodcem, neprevarnostjo in zapekom," piše J. McCurdy iz Woodstown, N. J. "Bil sem stari teden v bojnišnici in bilo je skoro tako, ko sem jo zapustil kot teden, ko sem šel notri. Trinerjevo gorenje mi veliko pomaga. Napravilo je veliko za mene."

Izredni zeliščni predpis, ki ga zdravnik priporočajo, je poznati za svoje uspehe za izčiščenje v delikatnih prostorih — v želodcu, jetrih, žolčem mehurju in v črevih. To je vrzak, ki prinesi pomoč proti kislini v želodcu, pekočini, vdihjanju, bruhanju in proši zapeki. Trinerjevo gorenje v greku vino vsebuje "Buckthorn" kaskaro, malt ekstrakt in kalifornsko vino — vsi čisti zeliščni ekstrati.

Preskrbiti si dokaz ZASTONJ

Tukaj naša izredna prosta ponudba. Vprašajte vašega lekarja za eno steklenico Trinerjevega gorenja vina. Jemljite ga kot je predpisano deset dni. Potem če se ne počuti boljše, nesite kar je ostalo vašemu lekarju in zahtevajte vaš denar nazaj! Napravite pa poskus še danes.

Taka materialna pomoč je menda edina pomoč, kateri jim moremo dati v sedanjih razmerah. Lahko sklicujemo protestne shode, lahko sprejemamo rezolucije, v katerih obsojamo fašizem, njihova beda ne bo s tem prav nič olajšana.

Bodočnost.

Ko sem se pogovarjal z rojaki na Goriškem, pa naj bo v mestu ali s kmeti na deželi, sem dobil vtip, da so trdnopripravljeni, da današnje stanje nekaj začasnega, nekaj, kar ne more trajati dolgo. Uverjeni

v zadnjih dveh letih sem imel vedno sitnosti s svojim želodcem, neprevarnostjo in zapekom," piše J. McCurdy iz Woodstown, N. J. "Bil sem stari teden v bojnišnici in bilo je skoro tako, ko sem jo zapustil kot teden, ko sem šel notri. Trinerjevo gorenje mi veliko pomaga. Napravilo je veliko za mene."

Izredni zeliščni predpis, ki ga zdravnik priporočajo, je poznati za svoje uspehe za izčiščenje v delikatnih prostorih — v želodcu, jetrih, žolčem mehurju in v črevih. To je vrzak, ki prinesi pomoč proti kislini v želodcu, pekočini, vdihjanju, bruhanju in proši zapeki. Trinerjevo gorenje v greku vino vsebuje "Buckthorn" kaskaro, malt ekstrakt in kalifornsko vino — vsi čisti zeliščni ekstrati.

Preskrbiti si dokaz ZASTONJ

Tukaj naša izredna prosta ponudba. Vprašajte vašega lekarja za eno steklenico Trinerjevega gorenja vina. Jemljite ga kot je predpisano deset dni. Potem če se ne počuti boljše, nesite kar je ostalo vašemu lekarju in zahtevajte vaš denar nazaj! Napravite pa poskus še danes.

Taka materialna pomoč je menda edina pomoč, kateri jim moremo dati v sedanjih razmerah. Lahko sklicujemo protestne shode, lahko sprejemamo rezolucije, v katerih obsojamo fašizem, njihova beda ne bo s tem prav nič olajšana.

Bodočnost.

Ko sem se pogovarjal z rojaki na Goriškem, pa naj bo v mestu ali s kmeti na deželi, sem dobil vtip, da so trdnopripravljeni, da današnje stanje nekaj začasnega, nekaj, kar ne more trajati dolgo. Uverjeni

v zadnjih dveh letih sem imel vedno sitnosti s svojim želodcem, neprevarnostjo in zapekom," piše J. McCurdy iz Woodstown, N. J. "Bil sem stari teden v bojnišnici in bilo je skoro tako, ko sem jo zapustil kot teden, ko sem šel notri. Trinerjevo gorenje mi veliko pomaga. Napravilo je veliko za mene."

Izredni zeliščni predpis, ki ga zdravnik priporočajo, je poznati za svoje uspehe za izčiščenje v delikatnih prostorih — v želodcu, jetrih, žolčem mehurju in v črevih. To je vrzak, ki prinesi pomoč proti kislini v želodcu, pekočini, vdihjanju, bruhanju in proši zapeki. Trinerjevo gorenje v greku vino vsebuje "Buckthorn" kaskaro, malt ekstrakt in kalifornsko vino — vsi čisti zeliščni ekstrati.

Preskrbiti si dokaz ZASTONJ

Tukaj naša izredna prosta ponudba. Vprašajte vašega lekarja za eno steklenico Trinerjevega gorenja vina. Jemljite ga kot je predpisano deset dni. Potem če se ne počuti boljše, nesite kar je ostalo vašemu lekarju in zahtevajte vaš denar nazaj! Napravite pa poskus še danes.

Taka materialna pomoč je menda edina pomoč, kateri jim moremo dati v sedanjih razmerah. Lahko sklicujemo protestne shode, lahko sprejemamo rezolucije, v katerih obsojamo fašizem, njihova beda ne bo s tem prav nič olajšana.

Bodočnost.

Ko sem se pogovarjal z rojaki na Goriškem, pa naj bo v mestu ali s kmeti na deželi, sem dobil vtip, da so trdnopripravljeni, da današnje stanje nekaj začasnega, nekaj, kar ne more trajati dolgo. Uverjeni

v zadnjih dveh letih sem imel vedno sitnosti s svojim želodcem, neprevarnostjo in zapekom," piše J. McCurdy iz Woodstown, N. J. "Bil sem stari teden v bojnišnici in bilo je skoro tako, ko sem jo zapustil kot teden, ko sem šel notri. Trinerjevo gorenje mi veliko pomaga. Napravilo je veliko za mene."

Izredni zeliščni predpis, ki ga zdravnik priporočajo, je poznati za svoje uspehe za izčiščenje v delikatnih prostorih — v želodcu, jetrih, žolčem mehurju in v črevih. To je vrzak, ki prinesi pomoč proti kislini v želodcu, pekočini, vdihjanju, bruhanju in proši zapeki. Trinerjevo gorenje v greku vino vsebuje "Buckthorn" kaskaro, malt ekstrakt in kalifornsko vino — vsi čisti zeliščni ekstrati.

Adam Milkovič:

SUŽNJI KRVI

ROMAN ČUVSTEV IN NAGONOV ČLOVEKA

Vse pravice do ponatisa iz Proletarca pridržuje avtor.

(Nadaljevanje).

V tem času sta Barboa in njegov drug gnala po ulici zajetega lopova, ki je moral nositi vse nakradene stvari. Detektivova obleka se mu je prav podala. Srečavali so stražarje, bodisi da so stali na križiščih, ali pa nadzorovali ulice. Barboa je ob takih prilikah vselej sunil raztrganca v rebra: "Hitreje, lopov, hitreje!" Vels je stopal potrit in obtezen z nakradenimi dragocenostmi še dokaj hitro.

"Hehe," se je nekoč ozrl, "od nas vseh, jim je ostala — samo moja brada!"

"Bog zna," je pristavljal oni drugi, "koliko let ji bodo naložili."

"Smrt na vešalih!" je trdil Barboa in sunil Velsa v hrbot. Tisti hip so bili namreč srečali zehajočega stražarja. Pot jih je vedla proti kolodvoru. Zasačenega zločinca naj bi ekskortirali na kraj zločina. Se pol ure imajo časa do odhoda trgovlaka. Treba je bilo požuriti korake.

Tako sreče že dolgo niso imeli. Ubogi stražarji! Mogoče še sedaj stoe in čakajo na nje, si je mislil Barboa. Bedaki! Liscica gre noter pri eni lunkni in ven pri drugi! Strah, ki jih je bil trenotno prevzel, se je prelevil v neizmerno radost. Tak plen! Barboa si je pomel roke. V njegovi duši se je odpiral življenje. Hedy! Kupil ji bo viro, lepo elegantno in v njej se bosta ljubila brez konca in kraja sama, čisto sama. Nikamor je ne popeje, nikamor ne da gledati v njene oči. Sam, čisto sam hoče užiti, zaprt pred ljudmi in pred svetom vse, kar se v življenu užiti kraj ljubeče zene more. Tudi Vels je postajal razigrane volje. Pozabil je, kakšna je njegova vloga in se je s stražarjem kaj rad spotoma kaj pomenil. Nikakor mu ni šla iz misli njegova brada, ki jo na policiji tako plašno ogledujejo.

"Pošljemo jim," je bušnil v smeh, "še vajini dve bradi. Po pošti ju posljemo. Potem naj jih zapro, ali pa pobesijo; ako ne na vslicah pa na žrebljih v sobi policijskega inšpektorja."

Ko je to izrekel, je predramilo tišino ropotanje motornih vozil. Nič hudega sluteč so korakali dalje s pospešenimi koraki. Še dvesto korakov in na postaji so.

Tisti hip so pridrveli stražarji. Na prvem vozilu je sedel oni detektiv v Velsovi uniformi. Trojica je obkoljena obstala. Zgodilo se je vse trenotno; še misel bi ne utegnila ubežati.

"Previdnost! Nastavite!" je ukazal tovarišem Barboa, ki je še vedno upal na rešitev. Skočili so v trikot obrnjeni drug k drugemu s hrbotom in vsem naokoli nastavili samokrene. Nastala je trenotna tišina. Črne cevi so zevale druga v drugo. Kdo naj prične? Strelj iz bližine so opasni! Nikdo ne tvega rad življenga.

"Zdravstvujte, tovariš!" je tisti čas oni drugi detektiv pozdravil Velsa. "Pomotoma ste vzel mojo obleko. Izvolite, zamenjali bomo," je pristopil k naperjenim samokrenom.

Tisti hip — blisk, pok . . . Iz Velsove cevi se je pokadilo — detektiv se je zvrnil na hrbot. Potem je strašno zagrmelo. V gosti megli dima so sikalni bliksi, po ulicah je strahotno odmevalo. V svitu palečega smodnika je bilo videti kako so padaie temne sence na obeh straneh. Tudi Barboa je padel. Se ležeč je streljal, da bi ubranil boreča se tovariša. Potem je bolestno zajecal in utihnil. Na njegovih ustnicah je ležala njegova zadnjha beseda: Hedy! Potem je bruhnil iz sebe krvave pene. Njegov obraz je postal strašen, divje zverižen in spačen.

To noč je imela Hedy strašne sanje. Oblit s krvjo se je opotekel k njeni postelji Jean Gray in pokleknil.

"Vode! Vode!" se mu je penilo iz ust. Hedy je odhitela v kuhičino, a Jean Gray se je plazil za njo in poljuboval tla, kamor je bila stopila njena noge . . .

Strašne sanje, in kolika resnica v njih! Kaže nekaj strašnega so ležale še ves drugi dan na njej. Ko so na večer čitali pravkar izišči časopise, je Hedy mrtvaško prebedel obraz.

"Hedy!" je planila mati k njej, ona pa je omahnila in nerazumljivo blebetala. Očeta je obilil mrzel pot. Upri je globoke oči v list in odskočil s sedeža.

"Viomilci," je čital v pretrganih besedah, "ki so vlomljili v American banko prijeti . . ." Hedy je dvignila pogled in topo bulila predse. Očetu je trepetala roka.

"Citajte naprej!" je zajecala Hedy.

"V noči od šestnajstega na sedemnajstega t. m.," je streljal v list oče, "so padli v Philadelphia v roke pravice pri ponovnem vložku: brezposeln šofer Barboa James, znan po imenu Jean Gray," oče se je sesedel. "Jean Gray," je ponovil, "Andy Vels, elektrotehnik in Paul Babson, ključavnica . . ."

Casopis je obležal na tleh, nastala je mučna tišina. On? Jean Gray? Nemogoče!

"Zaboga!" se je spomnil oče, "resnica! On je. Saj je odpotoval v Philadelphia! Bog! Tolika sramota!"

Moderne trgovske smernice in bodočnost slovenskih trgovcev

Piše Joseph A. Siskovich

(Konec.)

Hedy je vznak visela preko stola z osinlim obrazom. Njene prsi so se dvigale in padače v brezmejni болi, ki jo more občutiti le ženska, ki je kdaj prodala svoje telo človeku, v katerem je spoznala poštenjaka, pa je hip kesne stopil pred njo razgaljen in razkrikan kot sramotno bitje, ki so mu bili po krivici nateknili človeško masko. To noč Hedy ni zatinsila oči. Tako razčaranje! Tako strašno razčaranje! Jutri hoče pisati — Moverju. On je dober in pošten človek. O, kako kruta je usoda. Piše mu, da še jutri mu piše in orše bol, ki jo prestača ona — zaradi njega, ker ji ne da odgovora . . . Mogoče bo veroval! E, pot je dolga in pismo se prav lahko izgubi. V tem in eumo v tem je njena rešitev. V sili lagati

ra se je dvignila že sredji noči, namočila pero in . . .

4.

Isto noč je Mover Majolly v svojem razkošnem stanovanju poljuboval brez konca in kraja svojo dragu plesačko. Kako srečen je bil! Kako ponosen. Mover Majolly je odričnil vse tekmece! Kolika zavist! Odpeljal jo je bil z avtomobilom, razkazal ji je vse dogovarto in ji ga dal na razpolago. Dal ji je na razpolago služnčad, tri razkošno opremljene sobe, dal ji je na razpolago denar in srce; kaj še hoče? Kaj si še more poželeli ženska?

Tako je Madalena zakraljevala v trimadstropni hiši gospoda Moverja in si izmisljala vsakovrstne udobnosti in posebnosti. Kolika izpembra! Iz počestnice je postala čislana dama uglednega trgovca, ki je delal sijajne kupčje z bombažem, svilo in tkaninami. Vsako popoldne sta se odpeljala na sprechod. Za zabave, toaleto in nakit so ginevali težki tisočaki. Vse je žrčevalo zanjo — a Madalena je ostala klub vsemu zvesta položeni prisegi. Ostala je zvesta besedi in materi; vsako noč se je zvesto zaklenila v svoje sobe in je — proslula vlačuga — čitala kakor v zasmeh vseh poštenih ljudi, odlomke iz sv. pisma. V takih trenotkih se je spominjala brata in mrtve mater.

Ogljevalno polje je tako veliko in se deli na več delov: časopise in revije; kare počestnih čeželnic; pisma, itd. Nato se še delijo v lokalno, državno ali splošno ogljevalanje. Vsakodaj naj si uredi tako, kot zahteva njegovo podjetje.

Bilo je nekega jutra. Mover je vstal že rano, opravil nekaj trgovskih poslov, potem pa se zamislil skozi okno. Nad morjem so se vzpenjale sive megle in bežale na vse strani. To morje! To morje je bilo močnejše od njega; zakaj česar ni spoznal on, mu je razkrinkalo morje samo. Razgalilo je nestanovitnost človeka in odprlo sreči ihtiči ženski, ki se je nekoč zaklinjala kraj njega o nesmrtnosti njene ljubezni. V teh neljubih spominih, je segel Mover v predal pisalne mize in se zagledal v Hedin obraz. Tako naivno odkrite oči! Te ustnice, ki so vedno zatrjevale kako sveta jin je resnica . . .

"Te ustne so proklete!" je bruhnil Mover iz sebe. "Proklete so, opljuvane in nečiste."

Stisnil je pest in treselj sliko ob tla. "Kača pretkana, tam je tvoje mesto." Tedaj je začul iz sosednje sobe rahel šum. Madalena vstaja! mu je šepnilo v uho in kri. Vstaja iz topke postelje! Morda niti ne vstaja . . . Morda se samo valja po njej — v srajci, snežno beli . . . Mover!

"Hm, kako?" je pihal ves iz sebe. "Kako? Ce je pa zaklenjeno!" Stopil je proti vratom, nastavil nanje uho in prisluhnil. Šum. Ravnio se oblači . . . Ali naj pritisne na ključko, morda je danes pustila očrt? In če ni? Ali naj vdere? Vraga! To delajo zločinci in manj vredni ljudje. Nasilnega se ne sme pokazati. Vsaka nasilnost je znak pomankanja kulture, pomankanja moči obvinjati samega sebe. Ne, tako ne! Nevidna sila ga je potisnila od vrat. Stopil je v sredino sobe, si napali cigaret in vtaknil roke v žep. Tako je stal nekaj časa, stopil potem k zrcalu in se pogledal vanj.

"Bedak!" je dejal sam sebi zroc v ogledalo. "Skoči! Sedaj jo imaš, kaj jo boš, norec, na večno samo gledal?"

V tistem trenotku je zaškrial ključ v sosednji vrhatri. Madalena je vstopila v justranji obliki.

"Zdravstvujte," se je nasmejala in obstala z nagnjeno glavo na pragu. Mover se ji je vrgel krog vratu in jecal: "Madalena, moja zlata Madalena . . . zakaj, zakaj me pustite toliko trpeti . . ."

"Kaj vam je, dragi?" ga je začudeno pogladila ona, kakor da ne bi slutila, kje je izvor njegovega trpljenja. "Cisto ste izpremenjeni." Njena tanka roka je dišala po mamečih cvetličnih parfumov. Njeno telo se je tesno privilo k njegovemu, in Mover se je zakopal z usti v njene grudi in hropel.

"Madalena, kaj naj vam še žrtvujem? Govorite! Vso noč je vasovala moja duša pri vas, vso noč, o Madalena," vodil jo je proti divanu in se prividal k njenemu telesu.

"Mover!"

"Madalena! Uslišite me, preslab sem, ne morem se krotiti . . ." Prividal je njeno telo tesno in še tesneje, dokler je ni pahnil skoro sirovo na divan in . . .

(Dalje prihodnjič.)

svojega lista. O vsebini in njeno priporočljivosti ne bom govoril, dokaj se pa vedno lahko, da ta list ima svojo tako zainteresirano publiko. Proletarci stoji sam zase. Citatelji so zavedni delavci, ljudje, ki se politično udejstvujejo v socijalni pozabi za večno namj. Tu je izbrana skupina citateljev, kajti simpatičarjev je treba prišteti k zavednim delavcem na političnem polju. List — to sem že dostikrat opazil — ima veliko privalnosti in ljudje ga komaj pričakujejo. Tak list je dobro sredstvo za oglaševanje v njemu. Pri naših listih nimamo ne enega človeka, ki bi se direktno bavil z vprašanjem oglasov ali bil treniran v tej stroki. Oglasi vseh so si tako podobni, da ni čudno, da jih ljudje največkrat prezrejo. Tupatam dobitimo izjeme, ali te največkrat pričakujemo. Če je navadno dober list, tak list je dobro sredstvo za oglaševanje v njemu. Pri naših listih, serija, katere namen je direktno pripomoči našim trgovcem k boljšemu razumevanju svojega položaja in kako izboljšati svoje dohodke in oglase. S tem je Proletarec pokazal, da hoče in želi, da bi

vanje v njenih straneh in oglasih do dobrega rezultata.

Navedel sem le nekaj listov v primera; druge lahko kdo drugi primerja, če se mu vidi vredno in potrebno. Navedel sem jih v primera in pojasnil zakaj. Analiza je najboljše v takih slučajih. Tam kjer nisem mogel omeniti, sem raje izpustil, da ne bo kdo spet rekel, da piše destruktivno. Trgovcem sem podal nekaj kar je vsakdanja potreba v njih podjetjih in ako sem uspel le za mal odiomek v svoji želji k boljšemu razumevanju trgovskih tendenc in k boljšemu in učinkovitejšemu oglaševanju, bom smatral svoj trd stoterokrat poplačan.

Citatelji bodo gotovo odbavalci tudi take članke, kajti Proletarcu se je nemalokrat očitalo, da ne zna drugega kot razdirati. Od kar jaz pomnim, vem, da ni bila nikjer drugod podana taka serija člankov v naših listih, serija, katere namen je direktno pripomoči našim trgovcem k boljšemu razumevanju svojega položaja in kako izboljšati svoje dohodke in oglase. S tem je Proletarec pokazal, da hoče in želi, da bi

naši trgovci uspevali, ali reševi, da je v njih rokah in bodo uspešni le v toliko, v kolikor bodo prilagodili upravo svoje trgovine in oglaševanje novim tendencam in zahtevam, bodo to potom postrežbe, dobre vojne ali oglaševanja.

S tem zaključujem razpravo o tem predmetu. Vsi, ki bi ga že zeli, bolej razumeti, lahko to storite s tem, da začnejo študirati v detaljih vse, kar sem navedel v informacijo in k izboljšanju oglasov. Če bo potreba ali zahteva po nadaljevanju, se kasneje spet oglašam.

Richard J. Zavertnik
ODVETNIK
2552 S. Central Park Ave.,
Chicago, Ill.
(blizu 26th St.)
Tel. Crawford 8200.

Urad v mestu:
160 N. LaSalle St., soba 1100.
V zvezi z odvetniki
Rodriguez & Molony.

Waterloo Dry Cleaning Co.
COLLINWOOD, O.
Frank Trebec,
lastnik
Čistimo, likamo in popravljamo
moške in ženske oblike
15805 Waterloo Rd.
Tel. Kenmore 1275

MOŠKE OBLEKE

100% IZ ČISTE VOLNE \$16.50

LAWNDALE CLOTHING HOUSE

3649 West 26th St., blizu Lawndale

Zadružna banka

Ljubljana, Jugoslavija,

V LASTNI HIŠI, MIKOŠIČEVA CESTA 13, BLIZU GLAVNEGA KOLODVOVA, SE PRIPOROČA ROJAKOM V AMERIKI. ZA VSE GOSPODARSKE POSLE, ZLASTI:

- 1.) sprejema denar za hranilne vloge ali za tekoči račun proti načinu obrestovanju.
- 2.) posreduje najcenejšo dostavo denarnih pošiljk iz Amerike v domovino in obratno.
- 3.) posreduje v vseh gospodarskih zadevah hitro in po cenai.

Denar, ki se namestava poslati v stare domovino, naj se nakaže na račun Zadružne banke na Amalgamated Bank of New York, 11-15 Union Square, New York, N. Y., istočasno naj se Zadružno banko v domovino in naroči izplačilo. Naš upravni zastopnik za Ameriko je Joseph Menton, 15824 Normandy Ave., Detroit Mich. Obradite se nanj.

Obračajte se v vseh bančnih posilih za star kraj na Zadružno banko v Ljubljani.

Luksuriozna črta v Evropo

KADAR se pripravljate na pot v Evropo, poslužite se priložnosti, ki jo vam dajo najhitrejši in najmoderniji parniki Severo-ameriškega Lloydja. Zahtevajte od agenta, da vam izda tiket družbe NORTH GERMAN LLOYD

Direktna in najkrajša črta je via Bremen do kategaroklui kraja v centralni Evropi. Dobro znati parniki BREMEN — EUROPE

COLUMBUS — BERLIN — STUTTGART — DRESDEN imajo izborne akomodacije v kabinah III. razreda in slove radi fine hrane ter postrežbe.

Odhod vsak teden. Posebne božične vožnje s parniki BREMEN — 6. dec. BERLIN — 11. dec.

EUROPE — 16. dec. Potnik spremjamajo vodniki iz dikaškega urada

A Jugoslav Weekly
Devoted to the Interest
of the Workers.

Official Organ of
Jugoslav Federation, S. P.

PROLETAREC

NO. 1207.

Published Weekly at 3639 W. 26th St.

CHICAGO, ILL., OCTOBER 30, 1930.

Telephone: Rockwell 2884.

VOL. XXV.

VOTE FOR WHAT YOU WANT

Old party politicians and irresponsible, foolish voters may tell you that to support a minority party means "throwing your vote away."

But as Eugene V. Debs used to say, "It is better to vote for what you want and not get it, than to vote for something you don't want and get it."

If you vote for what will benefit you and your class you win even if your candidate is not elected. If you vote for the things that will benefit the present ruling class you lose even if "your" candidate wins.

A voter, voting a Socialist candidate, never threw his vote away. Every concession in the way of better conditions for those who labor—every social improvement for the mass of the people—wrought from an unwilling plutocracy—is the direct result of a rising Socialist vote. The larger the vote the more numerous were the concessions.

The ruling class respects and fears the voter who would rather "throw away his vote" than throw away his principles. The ruling class will try to placate such voters since it knows they cannot be fooled. The mob that fails for the same line every election need not be placated—it represents no danger to the continued rule of plutocracy.

Socialists and sympathizers who do not want to throw away their votes, nor throw away their principles, will vote for every candidate on the Socialist ticket.

THE QUESTION OF BREAD

Labor, the national publication of the Associated Recognized Standard Railroad Labor Organizations did a little research work in a direction in which few would think that there was anything to find there. It looked into the selling price of bread and the amount of bread consumption in this country. What is found is stated in an editorial under the heading: A \$600,000,000 Bread Gouge. It appears that the average consumption of bread is a little over three pounds per person per week. And, of course, it is the poor that primarily feed on bread, if and when they have enough of it, to make up for meat, fruits and vegetables which they cannot afford. "The lower the income of a family the more bread it eats." It further appears that bread in this country, so rich in wheat and corn, sells at a higher price than in neighboring Canada. There, the government acted to force the selling price of bread down from a price which had even then been below ours. The price of bread is 50% higher in the United States than it is in Canada, and this difference mounts to quite a bit when the total of our bread consumption is considered. In Canada three pounds of bread, the average amount a person consumes in a week, sells for 20 cents, whereas in the United States, 30 cents is exacted for the same. The difference of 10¢ on each three pounds, if multiplied by fifty-two, the number of weeks, and 123 millions, the number of the inhabitants of the United States, bring out a total of \$640,000,000 a year which we overpay for bread. Labor maintains that the administration at Washington can stop this gouge "the more readily so since bread production is so nearly monopolized that a concession wrung from a few key firms would send prices down all over the country." Labor wants to know: "will the administration act?" At no great risk, we venture the answer: "it will not".

J. B. S. Hardman in the Advance.

Speaking of Colored People

The National Association for the Advancement of colored People has issued a list of epithets to which colored people object.

They include such words as "darkey", "pickaninny" and "nigger". They also regard the term "Negress" as objectionable because in the minds of many people it refers to colored girls and women on the auction block in slavery days.

The approved terms are "Negro", spelled with a capital "N" to designate the race, and the adjective "colored" as applied to child or man or woman. "Mulatto", "quadroon" and "octo-ron" are also approved where it is desirable from the scientific standpoint to designate the degree of race mingling.—The World Tomorrow.

NOTICE TO TAXPAYERS

The estimated cost of the American occupation of Haiti up to the present time is \$21,000,000.

AN APPEAL TO REASON

Fight the Plague of Unemployment!

Like the plagues of old, unemployment sweeps over the United States again and again.

Modern science has learned how to control the death-dealing plagues—and men no longer fear and suffer helplessly.

Unemployment can be controlled too! Its causes are known; you have but to vote its cure—and hard times will be as rare as the smallpox.

The Bosses Think Only of Profits

Here's their motto—"Make things cheaply, sell them dear. Make things by the thousands, sell them as fast as you can," and never a thought about the workers!

Then the system breaks down. Why?

The bosses don't even know whether or not they are making what is needed. They can only guess, then go ahead and make and make—and try to sell—at a profit.

And in their mad craze for profits they will keep wages as low as they can get them.

They haven't even got the brains to see that if they make things planlessly and endlessly, then pay such low wages that the workers cannot buy, that "overproduction" and "shut-downs" and "hard times" are bound to follow.

Take Away Their Licenses

When the driver of an auto smashes up a car he is warned. If he is careless and smashes up another car, and hurts people, his license is taken away from him.

If we are going to stop these regular smash-ups of industry we must take away the licenses of these irresponsible drivers of industry who are unwilling or unable to stop their system from breaking down and throwing men and women out on the street. Vote for men who will take away these licenses!

Vote for a system that first accurately discovers what men need, that carefully plans the economical production of these things, that fairly divides the work among all our citizens, that sees that everyone is supplied with his share of the necessities and luxuries of life.

Vote to give intelligence a chance! End the present system of anarchy, the system in which each manufacturer guesses in the dark and knifes the other man—and brings on the plague of unemployment.

Vote For The Right To A Job That Lasts

HOW?

Vote the first steps toward such a system next election November 4th.

1. You know the politicians of the two old parties. You have seen their crooked dealings. Their faithfulness to a system that always breaks down. Vote them out.

Vote for a party and candidates with clean records—who believe in a system which will not break down.

2. Why are fewer people hurt at work now than years ago? Because the employers have to pay compensation to workers who get hurt.

When they have to pay Unemployment Insurance for laying off men and women and a Dismissal Wage to those displaced by a machinery they will plan their business so that fewer people will be laid off and new machinery will be introduced intelligently.

Vote for candidates who believe in Dismissal Wages and Unemployment Insurance paid by the bosses.

3. When you are laid off as "too old" what will you have as a result of a life-time in the service of your trade?

Vote for candidates who believe in Old Age Pensions.

4. Stop the present plague. Start work on roads, schools, sewers, bridges, and underpasses. Employ the unemployed on public works.

Vote for candidates who believe in doing public work when it is needed most. This is Socialism. Vote for it!

This Is Socialism. Vote For It!

SEARCHLIGHT

By Donald J. Lotrich

Geo Koop, Socialist candidate for U. S. Senator from Illinois spoke so well last Sunday in connection with our play "Journeys End", that one of the listeners remarked that George had the crowd spellbound. He was at his best and that coupled with the good performance pleased a good sized audience.

When one sees "Journeys End" after having seen "All Quiet on the Western Front", you get the two sides of the story of war. The latter pictures for you the battleground while "Journeys End" gives you the war of thought and brains. It is all expression. Little action Deusive in point of realism.

When is your vote thrown away? When the two corrupt political parties steal it and throw it away? Perhaps. But for workers, every worker's vote cast for capitalist candidates is thrown away. The members of Club No. 1 listened to various discussions last Friday by Godina, Zaitz and Lotrich, while Charles Pogorelec told us of our part in the election campaign.

This number is a campaign issue of Proletarec. What more fitting words can we jot done than to say to our Comrades, Sympathizers, Friends and Workers, that we have tolerated the evils of the present system too-long already. We have let the Democrats and Republicans corrupt too many of our government institutions. We have let this Republican prosperity, throw to many of us out of work. We have permitted too many Hoover Hotels grow up.

(Hoover Hotel is a name given by the homeless and penniless using the space under viaducts, sidewalks, bridges etc. for shelter.) There is therefore only one thing to do. No—not beg, but go out to the polls on November 4, and turn the rascals responsible for all this out forever. Put in their place intelligent workers, the Socialists.

And you Slovene Comrades in Milwaukee. Come on. Pep it up for the last few days. Put John Ermenc above his competition in the final count of votes and then you can claim some of the pride that should have been yours long ago. With the splendid Socialist government by your side you are not going to cast aside this great opportunity of getting one of our own nationals and Comrades across. Forget your petty quarrels. Your united action

is necessary to pull John Ermenc thru.

Wherever possible vote straight Socialist. Don't flim flam around. If you do your vote will be a protest against all of these irregularities, and give inspiration to the leaders of the Socialist Party to go out with added force and to organize the workers. We want a record Socialist vote and we believe that it's coming. Be sure that the Jugoslavs in your territories are represented in this expectant increase.

New York and Wisconsin are going to lead the Socialist pack but Pennsylvania and California, Michigan, Illinois and other States are going to do their share, we are certain. With Thomas, Broun and Waldman the people of New York have heard a whole lot about Socialists and Socialism. They are going to hear more about them and our creed after the election.

As I sit here, beside me lie the Socialist program for our moralized city, with its countless gang murders, so needing a change and what can we do? What are we going to do? Our Comrade Pogorelec's picture posters too are here. They are being distributed before the people. Come on folks, graft and crime may be the power, but our votes are our super power. Yes, to be that we must get enough of them.

It seems to me that this is the best campaign the Socialists in this city have had since the war. We must make it bring results. We must see that the votes are cast; yes, that they are counted too. That is another sort of work that is just as necessary as the campaigning. Wherever it is possible our Comrades must do it.

Even our English sub-branches of Detroit and Milwaukee are active in the present campaign.—Mayor Hoan of the Cream City will greet Socialist Singing Society "Naprej" as they celebrate their 20th anniversary Sunday Nov. 2. Tony Subelj, our well known bariton, will take the leading role in the concert. A delegation of Chicagoans will make the trip to sort of reciprocate for their visit to our play last Sunday. To Naprej and all the Socialist Candidates we say — Good luck.

MORE ENGLISH
ARTICLES ON PAGE 7.

WHAT WILL YOU DO WITH YOUR BALLOT?

By MORTON ALEXANDER.

Another election is approaching. If you are a voter, I ask you in solemn candor: What are you going to do with your ballot? What are you going to do about this matter of poverty, unemployment, hard times and bankruptcy which faces our nation? Are you going to keep on voting the same old way, for the same old party? You have tried first the Democrats, and then the Republicans—and then you have switched back again to the Democrats—and then to the Republicans. You have voted for "reform" Republicans and for "progressive" Democrats. You have kept up this foolish performance most of your life. What good has it done you? Has it made any real difference in your prosperity which of these two parties won an election? Honestly, now—has it?

Don't kid yourself into believing a fairy story because some glib-tongued, office-seeking politician tells you its true. Have you not discovered by this time that whichever of the two old parties win, you lose! You voted for Wilson, the Democrat who "kept us out of war". You lost! You voted for Hoover, the Republican, "to keep us in prosperity". You lost! Why do you always lose out on these old party candidates? Listen!—I'll tell you:

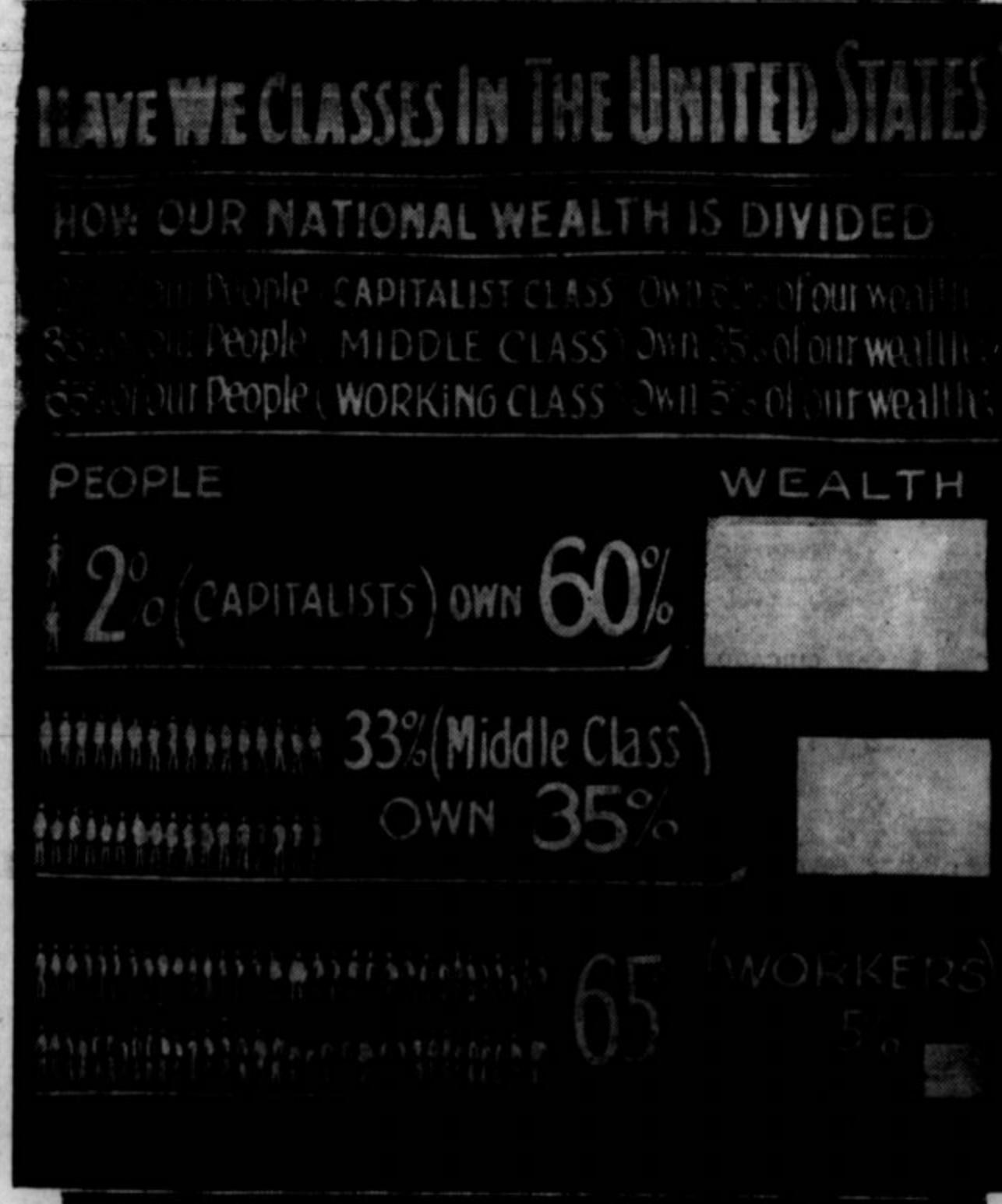
The reason you lose is because both of these old parties for which you have been voting stands for the same system—the capitalist system of exploitation, which takes all the wealth that labor produces and turns it over to a few useless parasites who produce no wealth, but live in idle luxury on the wealth produced by others.

Now, if you like this system—if it makes you happy to be robbed—if you enjoy poverty, hard times, unemployment, war, and all the other beautiful results of old party rule—then you should keep on switching your vote back and forth between the Democrats and the Republicans—that is a sure method of keeping things as they are.

But if you are tired of things as they are, tired of poverty, tired of greed and injustice and exploitation, tired of the brutalizing struggle for mere existence—then you should vote against the capitalist system.

—Humanity.

British Labor Party Annual Conference

LOS ANGELES

The surplus earnings of the municipally owned water and power departments of the city of Los Angeles for the first 12 years of operation were \$24,024,249.75. And yet some people say that municipal ownership is not a success.

The above chart of wealth ownership in the United States has been compiled and made into a graphic picture by Emil Seidel, who based his figures on official records so that there should not be the fraction of a line's difference between his tables and the actual facts. The complaint of the wealth interests that the So-

cialists claimed there were classes in the United States, whereas, we are all one people and have no classes, is again shown to be incorrect.